

การพัฒนาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ของตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท*

วรภพ วงศ์รอด¹

(วันที่รับบทความ: 13 มีนาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ: 2 สิงหาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 3 สิงหาคม 2565)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และ 2) แนวทางการพัฒนาส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ และผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และประเด็นสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาและเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนต้องการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการปรับปรุงภูมิทัศน์ การตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมประเพณี การสร้างชื่อเสียงแก่ตำบล การกระจายรายได้ให้กับประชาชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน ส่วนการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชนและวัฒนธรรม การปรับปรุงสาธารณูปโภคในชุมชนของภาครัฐและท้องถิ่น พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย กลุ่มและองค์กรร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว การอบรมด้านความรู้ การพัฒนาฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากร ตามลำดับ 2) แนวทางส่งเสริมและพัฒนาในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (1) ศึกษาการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมชุมชน ที่ตั้งใกล้ตัวจังหวัด และสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ (2) แหล่งและกิจกรรมการท่องเที่ยว มีสถานที่ แหล่งเรียนรู้ วิถีชุมชนริมแม่น้ำ วัด พระพุทธรูป ตลาดน้ำ และสวนผลไม้ (3) ปัญหาและผลกระทบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังไม่ได้พอในด้านความพร้อม ผลประโยชน์ และการบริหารจัดการ จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจในจุดมุ่งหมาย การเตรียมชุมชน และจัดการทรัพยากรเพื่อประโยชน์ร่วมกัน (4) การมีส่วนร่วมส่งเสริมและพัฒนา อาศัยภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชนประสานงานร่วมกัน และ (5) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาเน้นสร้างคุณค่า ตระหนัก เรียนรู้ สร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, การท่องเที่ยวโดยชุมชน, การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

* ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยของ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2564

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: viratwongrod_4@hotmail.com

Potential Development for Sustainable Community- Based Tourism Management of Thammamoon Sub-district, Mung District, Chinat Province *

Varapop Wongrod¹

(Received: March 13, 2022; Revised: August 2, 2022; Accepted: August 3, 2022)

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the need for potential development for sustainable community-based tourism management and 2) to develop the guidelines promote for sustainable community-based tourism management. This study is a mixed method research. Population and sampling in this area and key informant use questionnaires, interview forms and focus group. Data were analyzed with descriptive and content statistics.

The findings of this study are as follows: 1) The community wants to develop the high potential for sustainable community-based tourism management, including landscape improvement, realization of cultural values and traditions, building a reputation for the district, income distribution to people, conservation of natural resources and environment, and the development of a floating market for community tourism. As for participation in sustainable community-based tourism development was at a moderate level, particularly in terms of organizing community-based and cultural tourism activities, improving public and local utilities, develop tourist attractions for safe, groups and organizations joint to conserve resources for tourism, knowledge training, development, rehabilitation and resource conservation, respectively. 2) The guidelines for promoting and developing sustainable community-based tourism management are as follows: (1) tourism potential history, community culture located near the province and supporting facilities (2) sources and tourism activities, places, learning resources, the way of life of communities along the river, temples, Buddha statues, floating market and fruit orchards (3) Problems and impacts of tourism management by the community were insufficient in terms of readiness, benefits and management. It is necessary to create an understanding of the purpose, community preparation and manage resources for mutual benefits (4) participation in promoting and developing, relying on government, local and community co-ordination and (5) guidelines for promotion and development focusing on creating value, realizing, learning, and building strong communities.

Keywords: potential development, community-based tourism, community-based tourism management

* The research funding from Nakhon Sawan Rajabhat University, 2021

¹ Lecturer in Sociology Program, Faculty of Humanity and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail: viratwongrod_4@hotmail.com

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

การท่องเที่ยวของประเทศสร้างรายได้กับระบบเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จากสถิติการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยเกิดรายได้ในการพัฒนาประเทศ ปี 2562 นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 39.91 ล้านคน สร้างรายได้ 1.911 ล้านบาท และผู้เดินทางท่องเที่ยวในประเทศ จำนวน 28.43 ล้านคน/ครั้ง สร้างรายได้ 0.882 ล้านล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2564) ให้ความสำคัญการส่งเสริมความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของประเทศ การวางตำแหน่งแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ เป็นแหล่งเพิ่มรายได้และกระจายความเจริญสู่ประชาชนและชุมชน เชิดชูอัตลักษณ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยมีเป้าหมายการยกระดับประเทศให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2563) อีกทั้งแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เน้นการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูล ด้วยการเสริมสร้างทุนสังคม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยสู่สังคมคุณภาพ การพัฒนาระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - based Tourism) เน้นการสร้างความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การสร้างงาน การกระจายรายได้ ทั้งนี้ แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 (CBT Thailand) มีเป้าหมายพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนในด้านความรู้ และทักษะความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน การยกระดับความสำคัญของชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานคุณภาพภายใต้ขีดความสามารถของการรองรับของชุมชน และความเข้มแข็งของเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2559) แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนที่เป็นมติคณะรัฐมนตรีมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างคุณภาพ ทักษะ และความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบพึ่งพาตนเองบนฐานความพอเพียงและความรู้ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพชีวิตความสุขระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวตลอดจนพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ในภูมิภาคอาเซียน

จังหวัดชัยนาท กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนา “เมืองเกษตรมาตรฐาน ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ มุ่งสู่สิ่งแวดล้อมสมดุลและสังคมเป็นสุข” มียุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพด้านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน (สำนักงานจังหวัดชัยนาท, 2563, 102-103) พื้นที่ตำบลธรรมามูล ชุมชนเก่าแก่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นถิ่นฐานของขุนธรรมามูลธรรมวิมล อยู่ห่างจากจังหวัดชัยนาทประมาณ 9 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 44 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 27,500 ไร่ มีหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน จากสภาพพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแหล่งน้ำสำคัญ วิธีการดำรงชีพทางการเกษตรกรรม ศูนย์รวมวัฒนธรรมประเพณีระดับจังหวัด ในตำบลมีวัดธรรมามูลวรวิหาร หลวงพ่อธรรมจักรคู่บ้าน หลวงพ่อนาคบนยอดเขาธรรมามูลที่มีชั้นบันได 565 ขั้น และเป็นสถานที่ที่สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จมาทรงสักการะหลวงพ่ธรรมจักร จำนวน 3 ครั้ง เป็นตำบลที่พัฒนาสู่ตำบลรองรับการท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยวสู่วัดปากคลองมะขามเฒ่า วัดจันทาราม (ท่าซุง) ในจังหวัดอุทัยธานี ที่ภาครัฐ ท้องถิ่น ท้องที่ และชุมชนร่วมกันการจัดการทุนทางสังคม อาทิ บึงสำเภา แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ประกอบพิธีหลวง ตลาดน้ำวัดธรรมามูล วัดคึกคะนน ศาลเจ้าพ่ออย่างใหญ่ สวนเกษตรไม้ผล เกษตรเชิงวิถีพอเพียง และกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ชุมชน ในปี 2561 ชุมชนถูกคัดเลือกดำเนินโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ขับเคลื่อนการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชนภายใต้สโลแกน “กราบพระศักดิ์สิทธิ์ พิชิตเนิน 565 กินถ้วยเดียวห้อยขา ชมวิถีเจ้าพระยาที่ธรรมามูล” เกิดเป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวิถี (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยนาท, 2561) จากกระแสการพัฒนาตามนโยบายของภาครัฐ การจัดการทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนการปรับตัวของชุมชนเพื่อรองรับและยกระดับตำบลให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้วยการสะท้อนคิดเห็นของคนในพื้นที่เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลธรรมามูล จังหวัดชัยนาทที่เป็นรูปธรรมในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

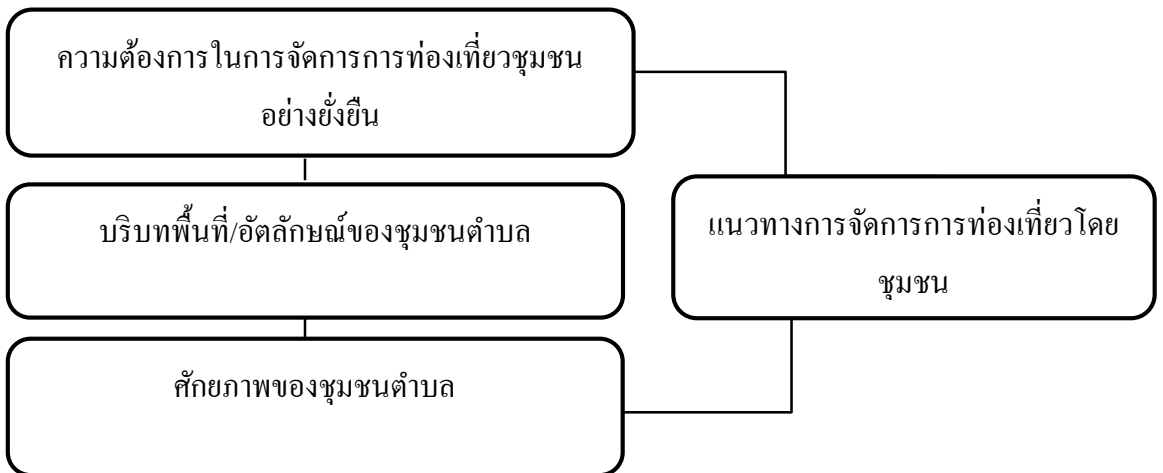
การพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องวิเคราะห์แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการจัดการ ตลาดนักท่องเที่ยว การบริการและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยที่ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางบนฐานคิดที่ทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสีย และที่สำคัญความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ตลอดจนมีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่เกิดผลกระทบกับเอกลักษณ์ วิถีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น โดยใช้แนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ชุมชน กลุ่ม และองค์กรต้องบริหารจัดการองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ แต่จะแตกต่างที่แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรด้านการจัดการ ตลาดนักท่องเที่ยว การบริการและกิจกรรมการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, 5) การจัดการท่องเที่ยว เป็นการวางแผน และดำเนินการการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแผน โดยมีการจัดองค์การบริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวก และการควบคุมอย่างเหมาะสมเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ทั้งมีการประเมินผลการท่องเที่ยว ภายใต้อาณัติของพื้นที่นั้น ๆ

2. แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางบนฐานคิดที่ทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสีย โดยการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน เน้นให้เกิดความยั่งยืนเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น และความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์ สโรบล, 2546, 12)

3. แนวคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำให้เกิดผลกระทบกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นและเอกลักษณ์ของธรรมชาติ มีการปกป้องและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้เพื่อคนรุ่นหลัง โดยเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องดำรงอยู่ นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไม่เสื่อมคลาย และกิจการการบริการมีกำไร มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม (กฤติยา จักรสาร, 2545)

แผนภาพกรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกัน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย (1) ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (2) ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชน และ (3) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และข้อมูลเชิงคุณภาพ ศักยภาพของชุมชนในตำบล ด้านลักษณะทางกายภาพ/พื้นที่ ทู่นทางสังคมและวัฒนธรรม และกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยการซักถามพูดคุยระหว่างผู้เข้าร่วมสนทนาระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท 10 หมู่บ้าน ข้อมูล ณ วันที่ 6 ตุลาคม 2563 จำนวนทั้งสิ้น 7,561 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน และผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 20 คน ได้แก่ นายอำเภอเมือง ผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนกลุ่มอาชีพ องค์กรชุมชน ผู้แทนหน่วยงานในพื้นที่ และผู้ประกอบการ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม มีค่าความน่าเชื่อถือทั้งฉบับเท่ากับ 0.979 แบบสอบถามมี 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเติมคำ และเลือกตอบ (Check List) 2) ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และ 3) แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ผู้ตอบ ๆ ได้อย่างอิสระ

การทดสอบคุณภาพแบบสอบถามโดยหาค่าความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปปรีกษาผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องและทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ จากนั้นนำมาปรับให้เหมาะสมและถูกต้อง นำแบบทดสอบไปทดสอบหาความเชื่อมั่น ผู้วิจัยหาความเชื่อมั่นโดยการนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทำการทดสอบกับประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับที่จะศึกษาจำนวน 30 ราย โดยทำการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาความเชื่อมั่น โดยวิธีการหาความสอดคล้องของข้อความแต่ละตอนในแบบสอบถาม ซึ่งค่าความน่าเชื่อถือทั้งฉบับ เท่ากับ 0.975

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ข้อมูลความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน นำมาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน (Standard Deviation) ซึ่งกำหนดน้ำหนักคะแนนจากคำตอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้

4.51 - 5.00	ระดับมากที่สุด
3.51 - 4.50	ระดับมาก
2.51 - 3.50	ระดับปานกลาง
1.51 - 2.50	ระดับน้อย
1.00 - 1.50	ระดับน้อยที่สุด

ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์และ

สังเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้นำมาแจก จัดหมวดหมู่เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์ ส่วนประกอบเชิงเนื้อหา และสรุปผลโดยอาศัยความเป็นเหตุและเป็นผล

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลธรรมามูล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ พัฒนาด้านภูมิทัศน์/ระบบนิเวศทางด้านธรรมชาติและวิถีชีวิต รองลงมาด้านการตระหนักคุณค่าและวางแผนวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างรู้ค่า การพัฒนาตำบลให้เกิดความเจริญก้าวหน้า/สร้างชื่อเสียงและมาตรการการรักษาความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ การสร้างและกระจายรายได้ให้แก่คนในตำบล การประสานความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การสร้างตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ช่องทางในการเข้าถึง เช่น เส้นทางคมนาคม ระยะเวลาเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ร้านอาหาร ตลาดชุมชน สถานบริการ การสร้างงานให้เกิดขึ้นกับคนในตำบล การยกระดับและพัฒนากลุ่ม องค์กร เครือข่ายในตำบล การสร้างอัตลักษณ์วิถีชีวิต/วัฒนธรรมของคนในตำบล และการสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ การพัฒนาคุณค่าแหล่งท่องเที่ยว การควบคุม กำหนดกฎ กติกาและมาตรการร่วมกัน การเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน การพัฒนาความรู้ ทักษะด้านการรวบรวมข้อมูล การสื่อสาร และการนำเที่ยว(มัคคุเทศก์ชุมชน) เส้นทางและปฏิทินการท่องเที่ยวโดยชุมชน การส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงให้คนในตำบล และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การพัฒนามาตรฐานด้านที่พักอาศัย เช่น รีสอร์ท บ้านพัก โฮมสเตย์ตามลำดับ

ส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลธรรมามูล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 ในส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก คือ ชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องอาชีพและวิถีวัฒนธรรมของชุมชน รองลงมาคือ ภาครัฐ ท้องถิ่นปรับปรุงสาธารณูปโภคภายในชุมชนโดยได้รับความเห็นชอบจากชุมชน เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและมีป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งให้มีความปลอดภัย กลุ่ม องค์กร แหล่งเรียนรู้ในชุมชนร่วมมือกับชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดอบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนตามลำดับ ในขณะที่ค่าเฉลี่ยรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ การกำจัดขยะสิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย การเสนอความคิดเห็นต่อการพัฒนากิจกรรม แหล่งท่องเที่ยว ภาครัฐ ท้องถิ่นส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน และภาครัฐ

ท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาที่พึงให้มีความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว ภาครัฐ ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนที่การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมกับภาครัฐวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจการที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว มีส่วนร่วมปรับปรุงระบบข้อมูลและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในชุมชน ส่วนข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการเสนอความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งก็อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน

2. แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จาก 4 ประเด็น *ประเด็นแรก* ศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลธรรมามูล พบว่า ในพื้นที่ที่มีแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีวัดและพระพุทธรูปที่เก่าแก่ สถานที่ที่ในหลวงรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 9 ได้เสด็จมาทรงสักการะหลวงพ่ธรรมจักร วิถีชีวิตชุมชนเกษตรกรรม พื้นที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองและไม่ไกลจากตัวจังหวัด มีสถานที่และจุดชมวิวพระอาทิตย์ตกดินแม่น้ำเจ้าพระยา ในบริเวณวัดธรรมามูลวรวิหาร พระวิหารหลวงพ่อนาคบนยอดเขาธรรมามูล จุดชมวิวสะพานธรรมจักร มีสถานประกอบการ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ แหล่งเรียนรู้พื้นบ้าน จุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลาดต้องชมวัดธรรมามูล ซึ่งการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก *ประเด็นที่สอง* แหล่งท่องเที่ยว พื้นที่ กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลธรรมามูลมีสถานที่สำคัญด้านทรัพยากรหรือทุนชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม วิถีชุมชน ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และบึงน้ำสาธารณะ อาทิ นมัสการหลวงพ่ธรรมจักร วัดธรรมามูลวรวิหาร ชมแหล่งน้ำ วัดคึกคะน วัดเก่าแก่ที่มีตำนานความเชื่อและพระเกจิดัง ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง สวนผลไม้ และตลาดต้องชมตลาดน้ำวัดธรรมามูล *ประเด็นที่สาม* การเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน ปัญหาและผลกระทบภายหลังที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (1) การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนให้กับประชาชน กลุ่มอาชีพ แหล่งเรียนรู้ ด้วยวิธีการอบรมให้ความรู้ การพัฒนาทักษะ การเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนด้านการตระหนักถึงคุณค่า หวงแหนทรัพยากร วิถีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (2) การจัดการผลประโยชน์ ในระยะเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวยังขาดระบบ ภาษีที่เกี่ยวข้ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน แกนนำแหล่งเรียนรู้ ครูและนักเรียน และผู้ประกอบการในตำบล มีการประชุม กำหนดแนวทางการจัดการชุมชนร่วมกัน ซึ่งที่ผ่านมา มีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยนาทเข้ามาสนับสนุนผ่านโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เกิดการจัดการชุมชนในช่วงเริ่มต้น แต่สถานการณ์ปัจจุบัน การดำเนินงานขาดต่อเนื่อง และช่องทางการสื่อสารมีข้อจำกัด ส่งผลให้การจัดการชุมชนโดยภาพรวมยังอยู่ในช่วงการพัฒนาให้เกิดเชิงรูปธรรม

(3) เตรียมความพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกของตำบล โดยเฉพาะการพัฒนาจุดแหล่งท่องเที่ยว อาทิ สถานที่ ห้องน้ำ วิทยากรสำหรับแหล่งเรียนรู้ เส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองชัยนาท เทศบาลตำบลธรรมามูลเข้ามาดูแลได้ในระดับหนึ่ง แต่จำเป็นต้องอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชน ชุมชน และภาคส่วนอื่น ๆ ในการพัฒนาและส่งเสริมเกี่ยวกับทรัพยากร/ แหล่งท่องเที่ยว/ สร้างความโดดเด่นสำหรับรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน การสร้างมาตรฐานรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต (4) การดูแลและการบริหารจัดการ การเข้ามาดูแลของหน่วยงานภาครัฐยังไม่ต่อเนื่อง ท้องถิ่นมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ กลุ่มองค์กรชุมชนยังขาดการเรียนรู้ ตระหนัก ในเชิงคุณค่า ส่งผลให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขาดประสิทธิภาพ ระบบการจัดการไม่ชัดเจน ความยั่งยืนยังไม่เห็นผล *ประการที่สี่* การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น ให้การสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเน้นการประสานงาน สนับสนุนงบประมาณ จัดทำโครงการและกิจกรรม ร่วมเป็นคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจนการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ แหล่งเรียนรู้ โดยการจัดการตนเองเป็นสำคัญ และ *ประการสุดท้าย* แนวทางการส่งเสริมและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลธรรมามูลโดยการ (1) สร้างการตระหนัก ให้คุณค่าเพื่อการเรียนรู้ อนุรักษ์ พื้นฟูทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในตำบล จากความเป็นอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวิถีวัฒนธรรมชุมชนมาต่อยอดสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ตำบล ในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และทรัพยากรธรรมชาติ (2) การสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนให้เข้าถึงคุณค่าและนำไปสู่มูลค่าจากวิถีชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างคุณภาพชีวิต ความมั่นคงแก่คนในตำบลในการพัฒนาสถานที่ แหล่งเรียนรู้ ตลาดต้องชมตลาดน้ำวัดธรรมามูล และช่องทางการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวของตำบล (3) สิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน จุดบริการ ระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการในตำบล เช่น สถานที่ วัด ศูนย์เรียนรู้เกษตร สวนผลไม้ อาหารพื้นบ้าน สถานที่พัก ของที่ระลึก เป็นต้น เปิดพื้นที่สำหรับรองรับคนภายใน (ตลาดน้ำ ตลาดชุมชน จุดกระจายผลผลิตชุมชน) และภายนอก ด้านการประชาสัมพันธ์ ความปลอดภัย จุดบริการ และ (4) พัฒนาสภาพภูมิทัศน์ทางกายภาพระบบนิเวศ เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน ด้วยการสร้างการเรียนรู้ การร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และผลกระทบที่จะเกิดจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน อาทิ การจัดระเบียบชุมชน การจัดการภูมิทัศน์ และการจัดการจัดการขยะ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ชุมชนต้องการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะต้องการปรับปรุงภูมิทัศน์ การตระหนักคุณค่าวัฒนธรรมประเพณี การสร้างชื่อเสียงแก่ตำบล การกระจายรายได้ให้กับประชาชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาตลาด

น้ำเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน และการมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชนและวัฒนธรรม การปรับปรุงสาธารณูปโภค ความปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยว การร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการอบรม ด้านความรู้ การพัฒนาฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นต้น ส่วนแนวทางส่งเสริมและพัฒนาในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนนำเอาศักยภาพการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมชุมชน มีการพัฒนาสถานที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชุมชน เรียนรู้การจัดการปัญหาและผลกระทบโดยการกำหนดจุดมุ่งหมาย การเตรียมชุมชน และจัดการทรัพยากรเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ที่สำคัญภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชนร่วมส่งเสริมและพัฒนา เน้นสร้างคุณค่า ตระหนัก เรียนรู้ สร้างชุมชนที่เข้มแข็งจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยได้พบประเด็นที่นำมาอภิปรายผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ข้อค้นพบ ดังนี้

1. ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อค้นพบจากการวิจัย พบว่า การพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ ระบบนิเวศทางธรรมชาติและวิถีชีวิต เกิดการตระหนักคุณค่าห่วงแหน วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ตำบลมีความเจริญก้าวหน้าและสร้างชื่อเสียง การสร้างและกระจายรายได้ ในตำบล จากการนำทุนทางสังคมที่เป็นอัตลักษณ์เชิงวิถีวัฒนธรรมของคนในตำบล เป็นการสร้างความเจริญและสร้างชื่อเสียง ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน ตลอดจนการตระหนักถึงคุณค่าและห่วงแหนวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก เนื่องจากตำบลธรรมามูลมีประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรม และทรัพยากรในชุมชน ตำบลตั้งอยู่ใกล้ตัวจังหวัด การคมนาคมสะดวก วิธีการดำรงชีพการเกษตรโคกเค่น สอดคล้องแนวคิดการพัฒนาทุนชุมชนของวัฒนาพร อิมสุรณั และคณะ (2553) ได้กล่าวถึง การนำทุนชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะทุนสังคม (Social Capital) ที่เป็นทรัพยากรทางสังคมเพื่อการดำรงชีพ การไว้วางใจ การยอมรับซึ่งกันและกัน ความเชื่อถือศรัทธา และวัฒนธรรม ทุนกายภาพ (Physical Capital) ที่สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต ปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพ และทุนธรรมชาติ (Natural Capital) สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของชุมชน มาสู่การจัดการตนเองในตำบลและยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในขณะที่พัชรินทร์ จึงประวิติ (2560) ศึกษาความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า คนในชุมชนต้องการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยว

ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะมีการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิม วัฒนธรรม และทรัพยากรการท่องเที่ยว อีกทั้งแนวคิดของริชาร์ด (Richards, 2010) ที่เห็นว่าคุณลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อาศัยรูปแบบที่เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยว การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว การได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นและเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลธรรมามูล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ชุมชนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องอาชีพและวิถีวัฒนธรรม ภาครัฐและท้องถิ่นปรับปรุงสาธารณูปโภคโดยได้รับความเห็นชอบจากชุมชน การเข้าถึงมีป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัย กลุ่มองค์กร แหล่งเรียนรู้ในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว และภาครัฐ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน และมีส่วนร่วมสนับสนุนกิจการที่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เช่น ร้านขายของที่ระลึก ร้านอาหาร และที่พัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Maxwell (1988, 8) ที่เห็นว่าการท่องเที่ยวต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการในการพัฒนาและการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเน้นด้านการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นจุดขายในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความต้องการนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก การมุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ในส่วนของชุมชนได้เกิดการรักษาสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี มีการกระจายรายได้ สร้างคุณค่าแก่ชุมชน เช่นเดียวกับเบญญาภา เศรษฐทิษฐ์ (2553) ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ที่พบว่าชุมชนมีทรัพยากรบุคคลที่เข้มแข็ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขึ้นในชุมชน โดยกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเข้ามาช่วยในการดำเนินการ

3. แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ด้านศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลธรรมามูลมีแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ วิถีวัฒนธรรมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา วัดและพระพุทธรูปเก่าแก่ สถานที่เสด็จทรงสักการะหลวงพ่ธรรมจักรของในหลวงรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 9 วิถีชุมชนเกษตร จุฑมวิวิ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ แหล่งเรียนรู้ อาหารพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์ชุมชน การยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต้องสร้างความรู้ความเข้าใจภายในชุมชนและภายนอกชุมชน การพัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับวัฒน์จิรัชย์ เวชชนินาต (2559) ในประเด็นการสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการตลาดแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

เพิ่มกิจกรรม เชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ปรับปรุงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับการกิจกรรม สร้างสัมพันธ์และสร้างประสบการณ์ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน การพัฒนาสินค้าที่ระลึกแสดงถึงเอกลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว พัฒนาบ้านพักให้มีมาตรฐาน จัดอบรมเรื่องการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว การปรับปรุงสภาพแวดล้อม สร้างจุดถ่ายภาพ (เช็คอิน) จัดทำป้ายแหล่งท่องเที่ยว จัดทำแผ่นพับสำหรับนักท่องเที่ยว และสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก จำเป็นต้องอาศัยภาคส่วนต่าง ๆ ช่วยสร้างความเข้าใจ วางแผน ในการพัฒนาวิถีการดำรงชีพ วัฒนธรรมและประเพณี และสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ จริยพานิช, สุขสมาน สังโยคะ และ อรรถ นิมจารย์ (2564) ได้ศึกษาการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนแบบสร้างสรรค์ของตำบลนครชุม จังหวัดพิษณุโลก ที่เห็นว่าการยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน ต้องอาศัยการวางแผนและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับนักวิจัย พัฒนาศูนย์บริการต้อนรับนักท่องเที่ยว เส้นทาง การท่องเที่ยวออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวใหม่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน และพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ เกิดนักสื่อสารความหมายชุมชน และชุมชนได้ออกแบบเส้นทางโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

อย่างไรก็ตามการส่งเสริมและพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้องสร้างกลไกในตำบล มีการจัดทำยุทธศาสตร์ แผนงาน เพื่อเสริมสร้างและต่อยอดสู่การพัฒนาสถานที่แหล่งเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวก จุดบริการ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการรองรับ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรสนับสนุนทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการยกระดับการท่องเที่ยวของตำบลในด้านงบประมาณ ระบบจราจร จัดตั้งป้ายบอกทาง แหล่งที่พัก จุดบริการแก่นักท่องเที่ยวให้เพียงพอ ระบบการรักษาความปลอดภัย การประชาสัมพันธ์การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ในช่องทางที่หลากหลาย

2. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น ร่วมจัดอบรมหลักสูตรด้านการพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาแหล่งเรียน ผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหารท้องถิ่น ให้แก่ประชาชน กลุ่ม องค์กรชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง สถานที่ ผลิตภัณฑ์ชุมชน และนำมาสู่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น อบรมเกี่ยวกับ

ความรู้ด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว อบรมการทำอาหาร อบรมการทำบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า อบรมอาสาสมัครนำเที่ยว อบรมมัคคุเทศก์ เป็นต้น

3. องค์กรท้องถิ่น องค์กรชุมชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจในวิถีการดำรงชีวิต วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น และระบบภูมินิเวศชุมชน และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชุมชน วิถีวัฒนธรรม อันสะท้อนถึงคุณค่า อัตลักษณ์ และสร้างสำนึกที่ดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้ควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง

4. การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือกับแหล่งเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ใกล้เคียง และหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีองค์กรปกครองท้องถิ่นคอยให้ความช่วยเหลือและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาต่อยอด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในสถานการณ์ปัจจุบันด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ด้านกลไกการขับเคลื่อนของตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท

2. ควรศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนโดยอาศัยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานท้องถิ่น นักท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา การปรับปรุง การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลธรรมามูล

3. ควรศึกษาการจัดทำและพัฒนามาตรฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสนองตอบรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวในสถานการณ์หรือรูปแบบที่เปลี่ยนไป

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, (2563). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ในปี 2560-2564*. สืบค้น

เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2563 (ระบบออนไลน์) จาก <http://www.tourism.go.th>

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). *ข้อมูลเชิงวิชาการการท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 8 กรกฎาคม

2563, จาก http://www.webhost.mots.go.th/tour_description.htm

กฤติยา จักรสาร. (2545). *การส่งเสริมความรู้พื้นฐานด้านพหุศาสตร์ให้แก่มัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยว*

เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ธัญลักษณ์ภัทร์ เจริญพานิช, สุขสมาน สังโยคะ และอรชร ฉิมจารย์. (2564). การยกระดับศักยภาพการ

ท่องเที่ยวชุมชนแบบสร้างสรรค์ของตำบลนครชุม จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนา*

เชิงพื้นที่, 13(5), 372-387.

- เบญญาภา เศรษฐพัทธ์. (2553). ศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พัชรินทร์ จิงประวัติ. (2560). ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาตลาดคลองสวนร้อยปี อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารการบริหารและการท่องเที่ยวไทย, 12(1), 42-43.
- วัฒนาพร อิมสุรรัตน์ และคณะ. (2553). แนวทางการพัฒนาทุนชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาทุนและองค์กรการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- วัฒน์จิรัช เวชชนินนาท. (2559). การเสริมสร้างศักยภาพทางการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านนาดี-สร้างบง ตำบลผาสุก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 8(3), 37.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). แนวคิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2563, จาก <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan12>.
- สำนักงานจังหวัดชัยนาท. (2563). แผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท (พ.ศ.2561-2564). (ม.ป.ป.).
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอมืองชัยนาท. (2561). คู่มือนักท่องเที่ยว TRAVEL ธรรมชาติ. สำนักพิมพ์สตางค์มีเดีย.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2559). แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2563, จาก <http://www.dasta.or.th/th/aboutus/item/3343>.
- Richards, G. (2010). *Creative Tourism and Local Development*. In Wurzburger, R. (Ed.). *Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe*. (pp. 78–90). New Mexico. USA.

Maxwell, J.E. (1988). The vegetation of Doi Suthep-Pui Nation Park, Chiangmai Provice, *Thailand. Tigerpaper (FAO)*, 15(4), 6-14.
